

Erling J. Pettersen:

STEINEN I KORSET

Om helhet og sammenheng når vi skal døpe, lære og holde omkring

Et levende trosmiljø

Navnet hennes var Simone. Hun var seks år gammel da hun kom til oss på gatebarnsenteret "Futuro das crianças" - Barnas Fremtid" - i Boa Vista, Brasil. Senteret var vokst frem i løpet av en kort periode i den nye menighetens liv.

Barn – menighet – trosmiljø. Tre ord som for meg er uløselig knyttet sammen når jeg henter frem bildene fra tiden som prest i den brasilianske menigheten der jeg traff Simone og Jeferson, de to som mer enn noen andre har gitt meg grunnleggende innsikt om menigheten som trosmiljø.

Vi var plassert som misjonærer i utkanten av en stor industriby i Sør-Brasil. Byen vokste med nærmere 50 tusen mennesker pr. år, de aller fleste drevet på flukt av naken nød og fattigdom i Nord-Brasil. De kom i store flokker til industribyene sørpå, og de heldigste av dem fikk tak over hodet i slumområdene, i periferien. I Boa Vista var det et stort sumpområde som ble redningen for mange. Her sto vannet høyt hver gang det var flo sjø, og bølgene fra bukta drev inn mot de mange skurene som var satt opp som provisorisk husvære.

Simone og Jeferson bodde her, sammen med Patrícia, Nelson, Fernanda og de mange andre barna som skulle bli så viktige for menighetens liv og vekst.

Da vi kom, var det 12 kvinner som utgjorde menigheten. De hadde holdt sammen i 10-12 år, og hadde hele tiden drevet bibelstudium og søndagsskole. De tolv hadde bedt om at det måtte bli startet et menighetsbyggende arbeid i den hurtig-voksende bydelen, og de ble til slutt bønnhørt.

Vi stod der, sammen med de tolv, overveldet av den sosiale nøden som omringet oss på alle kanter, og vi stilte spørsmålet: hvor skal vi starte arbeidet for å bygge en menighet?

Kvinnene ga oss svaret: vi må starte med barna. Svaret ga seg selv i møte med gatebarna som hadde økt i antall med eksplosiv fart. Bare i vår bydel var seks tusen barn uten skolegang. Barsedødeligheten var over 10 % i første leveår. Vi orket ikke å ta inn over oss statistikkens brutale tall om 8-10 millioner gatebarn totalt. Vi visste om mordene, om nådeløse overgrep mot forsvarsløse barn i Rio, i São Paulo . . . og vi så dem fra første dag med skopussekassene, eller sovende på fortauskanten – uten noen å kripe inn til, uten varme, uten omsorg.

Og svaret på hvor menigheten skulle begynne sitt arbeid, ble krystallklart: blant barna.

Og barna kom da ryktet om gudstjenesten i det vesle trehuset som tjente

som kirke, spredte seg. Fra første gudstjeneste var barna der – forventningsfulle i møte med voksne mennesker som hadde sagt at voksne og barn i Boa Vista behøvde hverandre; – at det vesle trehuset som de kalte "Casa de Deus" – Guds hus – ikke hadde ett rom for barn og ett rom for voksne – men at alle var sammen. Og at husets eier – han de kalte "Pai" – Far – hadde sagt at barna hadde førsteretten til huset hans.

Hit kom de – hver av dem med sin historie, med sine sår, med sine håp. Menigheten så raskt at katekisme- og bibelundervisning ikke var tilstrekkelig. Det var behov for mat, klær, skolegang, varme, omsorg, kjærlighet. Og fra første gudstjenestedag gikk undervisning og katekese hånd i hånd. De tolv kvinnene fikk følge av flere voksne i sitt arbeid for å møte barnas behov, og etter noen års hardt arbeid stod gatebarnsenteret og kirken ferdig:

kirkerommet med gudstjenesten i sentrum, – og rommene rundt gudstjenesterommet, preget av hverdagens gudstjeneste: i tjeneste for nesten.

Det var kun frivillige i menigheten, de fleste uten formell utdanning, men med mye livserfaring og en fast, enkel tro på "Deus, meu amparo" – "Gud, min hjelper".

En av dem var Aurina, 6-barnsmor, som selv hadde prøvd fattigdommen og visste hva det var å være blant "disse mine minste". Hun arbeidet som frivillig på gatebarnsenteret da Simone kom inn i gruppen, seks år gammel, allerede merket av overgrep, med armene korslagt over brystet – som for å beskytte seg. Slik stod hun redd og uten ord, i et hjørne, de første dagene. Broren hennes, Jeferson, to år eldre, hadde brakt henne til senteret der han selv hadde funnet omsorg og varme. Men Simone nektet å gå inn i det mønsteret som var lagt, hun valgte å stå utenfor. Og hun ble ikke presset av voksne eller barn til å gå bort fra det trygge hjørnet sitt. Intuitivt visste alle at det tar tid å finne sin plass, og at enhver må få gå i sin rytme. Ingen kan presses inn i et nytt mønster uten selv å ville.

Men her kom Aurina inn. Trygg, bred og med et godt fang til å sitte på, og med øyne som sa tvers over rommet til Simone: "du kan være trygg på mitt fang. Øyne som søkte Simone med en kjærlighet så sterk at den en dag trakk Simone over gulvet - fra det ensomme hjørnet - og inn i fellesskapet - på Aurinas brede fang. Vi som hadde trodd at Simone var autist – hørte henne si: "eu gosto de você" – "jeg er glad i deg" til Aurina. Og fra det øyeblikket startet Simones vei mot tryggheten. Fordi én i menigheten hadde et fang som det var trygt å sitte på, og en hånd som var god å holde i.

Dette handler om mer enn praktisk diakoni. Det handler om menigheten som levende trosmiljø. Historien om Simone som opplever at menigheten er stedet der hun kan samle små dråper av trygghet og litt etter litt oppleve at angsten må vike for tryggheten, er historien om det trosmiljø som skulle være den kristne menighets sikreste kjennetegn.

John Westerhoff : Den skjulte læreplan

I nyere religionspedagogisk debatt er det særlig John Westerhoff III som har fremhevet menighetens rolle for den kristne undervisning. Westerhoff kritiserer den konvensjonelle skole-pregete kirkelige undervisning, som han omtaler som "the schooling-instructional paradigm", i motsetning til sin egen modell:

"community of faith-enculturation paradigm". Han forstår katekese som et aspekt ved enhver aktivitet som skjer i menigheten: "every area of the church's life, from choir practice to committee meetings(!) have, or should have, an educational dimension."

Katekese forstås som "a process which aims to initiate persons into a particular community, with its values, understandings and ways". Menighetens funksjon i den kristne undervisning er, ifølge Westerhoff: "to provide the indispensable context for Christian learning and growth".

Hans viktigste bidrag til forståelsen av kirken som læringsfelt, er hans vekt på det han kaller "the hidden curriculum of community life" - menighetslivets skjulte læreplan. "The hidden curriculum is a set of learning experiences not openly acknowledged as such, and for that reason possibly more powerful than what is explicitly taught. Whatever are the actual beliefs of the community about such things as worship, mission, the place of children, what it means to be a Christian, these will be reflected in the patterns of interaction which make up the life of the community and will be communicated to its members far more effectively than is the explicit teaching from the pulpit or in the Bible class." Westerhoffs energiske fokusering på den skjulte læreplan i menighetens liv utfordrer menighetene til en selv-kritisk refleksjon: Gjenspeiler menighetens liv det forkynte budskap? Når vi i nyere debatt omtaler barn som fullverdige deltakere i menighetens fellesskap, er det da bare en uforpliktende programerklæring, eller kan vi etterprøve gyldigheten i utsagnet ved selvsyn i menighetens gudstjenesteliv og barnearbeid? Eller: hvordan kan vi undervise om menigheten som "Guds familie" i en atmosfære preget av avstand og mangel på åpenhet og fellesskap?

Westerhoffs bidrag kan hjelpe oss til å se klarere menighetens grunnleggende betydning for all kateketisk virksomhet. Alle bestrebelse på å utvikle bedre undervisningsmaterie, nye metoder og mer effektive audiovisuelle hjelpemidler vil bli ineffektive dersom en overser den skjulte læreplan i menighetens liv. Dermed er vi ved Westerhoffs kjernetese: det er menigheten selv som er den fremste underviser. Her er Westerhoff i godt selskap med de latin-amerikanske biskoper, som konsekvent omtaler hele menigheten som handlende subjekt.

Døpe, lære og holde omkring

De tolv kvinnene, søndagsskolelærerne, de andre barna på senteret, Aurina som trakk Simone ut av isolasjonen - alle er del av det ene, handlende subjekt: menigheten.

Alt menighetsarbeid avhenger av dette ene: et levende trosmiljø der tersklene mellom diakoni og katekese er høvlet ned. Et trosmiljø der dåpsopplæring ikke bare er å "lære dem å holde", men der målsettingen også inkluderer omsorgsdimensjonen: "døpe, lære og holde omkring." Slik Aurina holdt omkring Simone. Og slik Jeferson, Simones bror, ble holdt fast.

Jefersons historie er ikke bare en brasiliansk gategutts historie. Den handler om å høre til i menighetens fellesskap - i "communio" - "koinonia".

Koinonia

Et inkluderende fellesskap skulle være den kristne menighets sikreste kjennetegn. Det greske ordet for fellesskap – koinonia – har som grunnbetydning "å ha del i noe sammen med noen". I dåpen har vi "del i Jesus", Han som nettopp var til for andre. Spissformulert sier den svenske teologiprofessoren Per-Erik Persson det slik: "Att ha del i Jesus, som var till för andre, kan inte vara något man har för sig själv - då är det inte längre honom man har del i." Den paulinske legemetanken gjør skillet mellom diakoni og kirkelig undervisning teologisk uholdbart: "For med én Ånd ble vi alle døpt til å være ett legeme" (1. Kor 12,13). "På samme måte er vi alle ett legeme i Kristus, men hver for oss er vi hverandres lemmer" (Rom 12,5). Vi er døpt til å leve i fellesskap! Nettopp i dåpsopplæringens fellesskapsdimensjon ligger muligheten til å få diakoni og katekese til å sette felles mål for arbeidet i menigheten.

I økumeniske tekster finner vi at koinonia er blitt et samlende ekklesiologisk begrep. To klassiske uttalelser illustrerer dette:

Evanston 1954:

"Thus the fellowship (koinonia) that the members of the church have is not simply human fellowship; it is fellowship with the Father and with his Son Jesus Christ through the Holy Spirit and fellowship with the saints in the church triumphant."

New Dehli 1961:

"The word 'fellowship' (koinonia) has been chosen because it describes what the church truly is. Fellowship clearly implies that the church is not merely an institution or organization. It is a fellowship of those who are called together by the Holy Spirit and in baptism confess Christ as Lord and Saviour. They are thus 'fully committed' to him and to one another."

Menighetspedagogikkens mål kan uttrykkes slik det sies i

Canberra-uttalelsen fra 1991: "Growing into Koinonia for the Glory of God so that the World may believe".

Det handler om å vokse seg inn i fellesskapet.

Steinen i korset

Slik som Jeferson vokste seg inn i Boa Vista-menighetens fellesskap . . . Tjafsete, sort lugg, våkne, skarpe øyne som så på oss med en voksens erfaring og med en god porsjon mistillit da han kom til gatebarnsenteret første gang. Da var han åtte år gammel, nest yngst av elleve søsken, seksuelt mishandlet, og full av aggresjon. Det gikk lang tid før den vesle kroppen falt til ro i koinonia. Mange ganger var de frivillige menighetsarbeiderne på "Barnas Framtid" fristet til å gi opp når Jeferson herjet som verst. Han var destruktiv overfor de andre barna, og full av mistro overfor de voksne. Men gradvis skjedde også dét med Jeferson som hadde skjedd med Simone: han vokste inn i koinonia - inn i fellesskapet. Han skjønte - gradvis, sakte, - at noen brydde seg om ham, at

hender kunne være gode å holde i, at de ikke slo, og gradvis maktet kjærligheten som han ble møtt med, å smelte det islag av negative erfaringer som Jeferson hadde rundt seg. Han oppdaget litt etter litt at han hørte til.

En episode fra en gudstjeneste illustrerer dette: Jeg stod som forrettende prest foran alteret og var iferd med å avslutte forbønnsdelen, da jeg kjente en hånd som tok et fast grep i prestekjolen. Jeg så ned i de mørke øynene til Jeferson, sugne på kontakt. "Vi kan være sammen etter gudstjenesten, gå ned og sett deg med Nelson og de andre barna," sa jeg til åtteåringen, som forsvant. Og satte seg ned i kirken, trodde jeg. Men der tok jeg feil! Da jeg snudde meg etter avsluttet bønn for å lyse velsignelsen over menigheten, så jeg Jeferson ligge utstrakt, i hvilestilling, med armene under nakken, og se på det store steinkorset på alterveggen. Der hadde han sin egen stein - midt i korset. Han hadde selv vært med og plukket sin vesle, røde rullestein ved elvebredden, sammen med de andre i menigheten, da korset skulle lages. Han satt på skuldrene mine da hver enkelt i menigheten var med og fylte ut feltene i det store korset med sin stein. "Vær selv levende steiner som bygges opp til et åndelig tempel", hadde vi lest fra 1. Peters brev 2,5. Jeferson hadde plassert steinen sin i den våte sementen, og det ble viktig for ham som ikke hadde hørt til noe sted før. "Vet du hvorfor det er fint å være her?" spurte han på en av samlingsstundene ved foten av steinkorset. "Fordi jeg har steinen min i korset, og den betyr at jeg hører til her."

Jeferson i hvilestilling foran steinkorset: det er for meg et av de sterkeste uttrykk for tilhørighet jeg har møtt.

Det skjedde på andre siden av kloden. Og det skjer her. Det skjer hver gang et nytt barn blir båret til døpefonten, det skjer hver gang vi møter evangeliet, som sier: du hører hjemme blant de levende steiner i korset. Min visjon for vår kirkes dåpsopplæring henter jeg fra Jeferson der han ligger foran alteret og sier: her hører jeg til! Salme 84,4 uttrykker visjonen slik:

"Ja, fuglen har funnet et hjem, svalen har fått seg et rede, hvor den kan legge sine unger, ved dine altere, Herre, Allhærs Gud, min konge og min Gud." Bedre kan ingen religionspedagog formulere målsettingen for kirkens undervisning - midt i menighetens livgivende trossmiljø.

Hvorfor kunne Jeferson hvile så trygt på kirkegulvet? Fordi han hadde møtt troen i funksjon, gjennom alle de hverdagens slitere som ga av sin tid og sin omsorg til Jeferson og de andre av barna.

Barn får ikke et forhold til språk uten å møte språk. Et barn får heller ikke et forhold til den kristne tro om det vokser opp uten å møte troen i funksjon.

Vi behøver ikke gå til slummen i Brasil for å finne eksempler på det. Menighetens hverdag viser det samme. Og fra urkirkens katekumenat henter vi den samme innsikt. Vi ser at innlæringen skjedde gjennom aktiv deltakelse i menighetens liv, der barn og voksne fikk hjelp til å leve som døpte i møte med et fellesskap preget av omsorg og kjærlighet, og der det sentrale læringssted var gudstjenesten.

Fra kateter til alter

Plan for dåpsopplæring i Den norske kirke slår fast at en hovedsak for dåpsopplæringen må være å hjelpe de dømte til å finne sin plass i gudstjenestefellesskapet, som "er det sentrale stedet for det kristne fellesskapet". I gudstjenesten kan mennesket engasjeres med hele sin personlighet.

"I stedet for bare å lære om bønn, om nattverd, om tilbedelse og lovsang, blir mennesket i gudstjenestens fellesskap deltaker og kan oppleve et møte med den levende Gud." Tenkningen i den nye planen løfter katekesen ut av skolestue og undervisningslokaler med kateter og tavle som sentrum og inn i kirkens rom: inn i menighetens trosmiljø og gudstjenestens rom der alteret er sentrum.

I latin-amerikanske plandokumenter er det sagt i klartekst: "En katekese som ikke munner ut i gudstjenestens feiring fjerner seg fra sin egentlige kilde og løper den risiko å bli en akademisk kunnskapsoverføring".

Vi utfordres til å utnytte de muligheter menigheten har som læringssted, og da blir gudstjenesten sentral. Dette betyr ikke at klasseromsundervisning og tradisjonelt kateketisk arbeid enten i dåpsskole, søndagsskole eller konfirmantarbeid, frakjennes sin verdi. Fremdeles er det behov for solid kateketisk håndverk, for de gode katekisme-tradisjoner og for den levende bibelfortelling. Det vi imidlertid aner konturene av, er et større rom med færre skillevegger: menighetens rom, der gudstjeneste og katekese er to sider av samme sak. Eller for å si det med den brasilianske bispekonferanse: "Liturgi er dyrebar katekese fremstilt i dramatisk handling!"

It takes a village to raise a child

Simone og Jeferson kom fra hjem med brutte relasjoner. Far hadde flyktet unna sitt ansvar, mor maktet ikke å fylle sin oppgave. I menigheten fant de det fellesskap familien ikke maktet å gi. Fra vår hverdag henter vi liknende eksempler. Psykologen Mary Theophilakis har arbeidet med voksnes fravær i barns liv, og har vist at fraværet av voksenkontakt er et særtrekk ved vanskeligstilte barns og unges oppvekstvilkår.

Hennes undersøkelser er høyaktuelle også for menigheten.

Utgangspunktet for Mary Theophilakis er at de gode livsvilkår forutsetter det helt enkle:

- * fysisk nærvær, kontakt, det uorganiserte, personlige samvær mellom voksne og barn.
- * tid til å leke sammen, gjøre husarbeid sammen, åpne opp for fortrolighet.

Mary Theophilakis spør om det naturlige, uorganiserte og personlige samværet mellom voksne og barn i stor grad har blitt erstattet av et mer organisert, pedagogisk samvær, der fortrolighet og nærhet ofte får dårlig rom. Det er ikke bare foreldrenes yrkeskarriere eller selvutfoldelse som skaper problemet, men måten samfunnslivet organiseres på, der oppsplitting i aldersbestemte grupper er det normale. Samfunnet har sine egne "barne- og ungdomsavdelinger" og

generasjonsgrensene blir minimale. Hennes psykoterapeutiske praksis viser at voksnes fravær i barns liv er et viktig særtrekk ved vanskeligstilte barns og unges oppvekstvilkår. Og vi lar spørsmålet hennes bli rettet mot oss selv:

- * Hvordan tilrettelegger vi vårt eget arbeid for å fremme i praksis en familievennlig profil? Er ikke oppsplittingen i aldersbestemte aktiviteter med på å tappe familien for viktige funksjoner?

Og for å bli i Mary Theophilakis' språkbruk:

- * er vi med på å øke graden av voksnes fysiske fravær i barns liv, ved vårt forbruk av småbarnsforeldre i viktige oppvekstår?

Den amerikanske religionspedagogen David Andersson har i sin doktoravhandling om Luthers syn på den kristne familien pekt på at familielivet ikke bare er truet av utviklingen i samfunnet, men også fra kirken selv:

"Også menigheten var familiefiendtlig. Den bidro til å splitte familien i stedet for å samle den, og den tappet familien for de aktiviteter den trengte for å kunne utvikle seg naturlig. Vi opptrådte som om oppdragelsen av barna kunne gjøres bedre av "ekspertene" i kirken. Dermed underminerte vi familien som bærende byggesten i menigheten."

Anderson viser til undersøkelser fra Augsburg Youth and Family Institute i Minneapolis, der familiens rolle for barns og unges utvikling viser seg å være avgjørende. Materialet støtter godt opp under den psykoterapeutiske praksis og forskning som Mary Theophilakis viser til, der vekten legges på primærrelasjonene. Kirken må i sin egen praksis ta barnets primærrelasjoner - foreldrene, på alvor. Anderson viser til Luther som kaller foreldrene "apostler, biskoper og prester" for sine barn. Er vi det i praksis, eller er vi barnas sjåførere og "time-managers", spør han med tanke på det gjennomorganiserte hverdagsliv som preger mange hjem.

Religion tabu i hjemmet? En amerikansk rapport

"Hvor ofte snakker dere sammen i familien om Gud, Bibelen eller andre religiøse tema?" Spørsmålet ble stilt 8156 tenåringer og 10467 foreldre i USA i en undersøkelse utført av Search Institute, et kirkelig forskningsinstitutt i Minneapolis. Svarene gir grunn til ettertanke: 42 prosent av tenåringene sa at dette aldri skjedde, 32 prosent svarte at en snakket sammen om religiøse emner en eller to ganger pr. måned, og 13 prosent berørte emnet en gang i uken. Undersøkelsen ble vel og merke foretatt blant aktive kirkemedlemmer, hele 97 prosent hadde tilknytning til en menighet!

Resultatene støttes av andre større undersøkelser i USA. En spørreundersøkelse blant lutherske kristne viste at bare 8 prosent av familiene snakket sammen om troen eller ba sammen.

Tallene gjorde inntrykk ikke bare på de norske konferansedeltakerne da

de ble presentert på en familiekonferanse i regi av Det lutherske verdensforbund i slutten av januar 1993. Den amerikanske religionspsykologen dr. Merton Strommen, som har bearbeidet resultatene fra den store undersøkelsen, stilte spørsmålet om religion er blitt tabu i hjemmene, og om foreldrene slår seg til ro med at kirken tar seg av de religiøse sidene ved oppdragelsen gjennom sine aktiviteter, i alt fra søndagsskole til konfirmasjon.

Undersøkelsen sammenfattes i et enkelt spørsmål-svar-oppsett:

Spørsmål: Hvordan kan en doble sannsynligheten for at barn skal utvikle et personlig trosliv og bli aktive i kirken?

Svar: Ved å dele troen i hjemmet og knytte den til hverdagens hendelser!

Konklusjon:

Menighetspedagogikk kan ikke drøftes uten at familedimensjonen er med, og gis økt oppmerksomhet i tiden fremover.

I et samfunn der effektivitet og produksjonskapasitet settes som viktige mål på menneskeverd, og der forbrukerkulturen er med på å bestemme innholdet i barns og unges liv, utfordres til å arbeide som en motkultur.

Vi utfordres til:

- * å styrke de primære relasjoner barn - foreldre i familien
- * å ta på alvor barnets rett til å ha en barndom! - ved å arbeide for en holdningsendring, der barn har sin verdi nettopp som det de er: barn, og ikke som det de skal bli: effektive, produserende og konsumerende voksne
- * å gi foreldre hjelp til å ivareta sitt oppdrageransvar, å gi trygghet i foreldrerollen
- * å vurdere arbeidsformene i menigheten ut fra om de virker familiesplittende eller samlende
- * å la omsorgsdimensjonen få prege alt kateketisk arbeid, slik at barna kan strekke seg ut foran alteret i hvilestilling og se på sin egen stein i korset - og vite at de har sin tilhørighet der.

I Latin-Amerika heter det at uten menigheten er den kristne undervisning uten røtter, sol og luft.

Bjarne Hareide fanger opp den samme dype innsikt på slutten av sin bok "Det gjelder barnet". Der sier han (s. 141):

"Det er en hjerterets pedagogikk vi først av alt trenger. Og det betyr å bli bundet til barnet, så vi lever med det og for det! Det var også denne vei Jesus lærte oss. Da blir hjerte knyttet til hjerte, og livsvarmen får komme til de små. De trenger varme. Det skal varme til å vokse. Særlig det gode trenger solvarme for å gro."

Skal barn, unge og voksne vokse inn i koinonia, må de møte denne varmen

gjennom det livet vi lever.

Litteratur

Foitzik, Karl: Gemeindepädagogik
Gutersloher Verlagshaus
Gerd Mohn, 1992, 448 s.

ISBN 3-579-01772-1

Foitzik drøfter både begrepet menighetspedagogikk og de impulser tysk kirkeliv har fått gjennom begrepets raske karriere. En grundig studie, men langt fra noen oppskriftsbok i metodikk.

Gill, Sean (red.): Religion in Europe
Contemporary Perspectives. Pharos, 1994, 213 s.

ISBN 90 390 0508 7

12 artikler som retter søkelys på den europeiske kontekst for menighetspedagogikk: kirkens rolle i møte med nye religioner og kulturstrømninger. Egnert som utgangspunkt for samtale om menighetspedagogikk i en flerkulturell og flerreligiøs sammenheng.

Harbsmeier, Eberhard og Hans Raun Iversen:
Praktisk teologi
Forlaget ANIS, 1995, 490 s.

ISBN 87 7457 170 2

En samlet fremstilling av den praktiske teologi, med et omfattende kapittel (kap. E) om "undervisning", der Karl Ernst Nipkows utkast til menighetspedagogikk drøftes (jf. s. 437).
Godt egnert som studiebok med vekt på helheten i kirkens oppdrag.

Notaker, Henry (red.):
Sykdom, sjel og samfunn. Festskrift til Nils Johan Lavik.
Pax Forlag, Oslo 1991, 194 s.

ISBN 82-530-1540-2

To av artiklene er spesielt aktuelle: "Oppvekst – og voksnes fravær" av Mary Theophilakis (s. 86 ff) og "Samfunn, tru og lengsel gjennom hundre år – nokre innkast" av Berge Furre (s. 166 ff).

Strommen, Merton P.:

Five cries of Youth.

Harper San Francisco, 1993, 190 s.

ISBN 0-06-067746-5

Engasjerende og personlig fra en nestor innen religionspedagogikken, om kirkens møte med unge, basert på to store amerikanske forskningsprosjekter: *Effective Christian Education: A National Study of Protestant Congregations*, og *The Troubled Journey: A Profile of American Youth*.

Strommen, Merton P. and A. Irene:

Five cries of Parents. Help for Families on Troublesome Issues. Harper San Francisco, 1993, 212 s.

ISBN 0-06-067743-0

En dypt personlig bok om troens liv i familiehverdagen, med sterk vekt på "Cry for a Shared Faith".

Turner, Paul:

Confirmation: The Baby in Solomon's court; Paulist Press, New York 1993, 188 s.

ISBN 0-8091-3370-9

En presentasjon av konfirmasjonsteologi og pastoral praksis i ulike kirkesamfunn, fra katolsk til luthersk. Sammen med rapporten fra Det Lutherske Verdensforbund om LVF's evalueringsprosjekt og det kommende nr. av LWF Educator (våren 1996) med konfirmasjonsteologi – og praksis (bl.a. undervisningsmodeller og metodikk), er Turners bok en ny innfallsvinkel til et terpet emne i norsk sammenheng.

-- * --

To bøker og en artikkel av John Westerhoff hører til det enkleste, og kanskje av den grunn, mest spennende innen MPE: Det dreier seg om artikkelen "Religious Education and Catechesis" i Felderhof, M.C.: *Religious Education in a Pluralistic Society*, Hodder and Stoughton, 1985, s. 56-80.

ISBN 0-340-35413-5

Bøkene til Westerhoff er velegnet som utgangspunkt for studiegrupper:

Westerhoff III, John H.: Will Our Children Have Faith?

Harper & Row, 1976, 126 s.

ISBN 0-86683-952-6

Westerhoff III, John H.: *Bringing Up Children in the Christian Faith*. Harper
San Francisco, 1980, 89 s.

ISBN 0-86683-627-6